

„A legderültebb napokban is jó a biztos menedék, s így tán honi körülményeink közt sem éppen felesleges nyelvünkre nézve a biztos kikötő.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kutatótársaim! Kedves Vendégeink!

Akadémiánk alapítója, gróf Széchenyi István figyelmeztette e szavakkal kortársait 1842-ben elmondott, *A Magyar Akadémia körül* című, híres beszédében. Széchenyi majd két évtizeddel nemes felajánlását követően ebben a felszólalásában tett rendkívül határozottan hitet a Magyar Tudományos Akadémia mellett.

Bár pár hónap híján kétszáz év is eltelt az 1825-ös pozsonyi országgyűlés történelmi jelentőségűvé vált mozzanata óta, Széchenyi ideáinak követőiként nekünk is újra meg újra meg kell erősíteni Akadémiánk melletti elkötelezettségünket. A magyar tudomány legfontosabb intézményének létjogosultságát a nemzet múltjában betöltött szerepe és eredményei ellenére ugyanis azóta is, újra meg újra megkérdőjelezzük.

Teszik ezt napjainkban is, a bicentenáriumi ünnepségek idején. Teszik ezt annak ellenére, hogy az Akadémia az elmúlt kétszáz esztendőben nem csupán a magyar nyelv, a magyarországi kutatói közösség, hanem minden magyarul beszélő tudományművelő – Széchenyi szavaival élve – „biztos kikötője” volt.”

A Magyar Tudományos Akadémia arra törekszik, hogy a nemzetegyesítés – legalább a tudomány területén –, dacára minden történelmi sorscsapásnak, dacára embert embertől elválasztó valós és virtuális határoknak, minél inkább megvalósulhasson.

Ennek egyik legfontosabb, de nem egyetlen eleme volt, amikor a rendszerváltozás után, 1990-től, több évtizedes szünet után bevezette a külső tagság intézményét. Majd amikor 1996-ban létrehozta a Magyar

Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságot. A határokon átívelő magyar tudományos integráció, az együttműködés a bel- és külföldi magyar tudományosság képviselői között sok kihívást jelentő feladat. Egymástól sokszor nagyon távol született, más kulturális közegben felnőtt, nagyon eltérő körülmények között élő és kutató emberek közössége számára kell szellemi otthont biztosítani. E közösség együvé tartozásának érzéséhez az alapot a magyar nyelv, valamint a magyar szellem által létrehozott kulturális és tudáskincs ápolásának, illetve az egyetemes tudományos eredmények gazdagításának szándéka adja.

Saját tudományágának művelése iránti szenvedélyes elkötelezettsége mellett ez a szándék köti össze a Kárpát-medencében a mai határainkon innen és túl élő, illetve a tudományt szülőhazáján kívül művelő, távoli diaszpórában élő, de magyar gyökereit féltve őrző kutatót.

Egy közösség kohéziójának erőssége nagyon sok mindentől függ. Személyes kapcsolatok, kutatócsoportok vagy intézmények együttműködése mellett a folyamatos információcsere nélkül is elképzelhetetlen a szoros kapcsolat. Ahol pedig szükséges, a Magyar Tudományos Akadémia megpróbál akár pénzügyi támogatással is hozzájárulni a külhoni magyar tudományos közösségek céljainak megvalósításához, összhangban az MTA küldetésével.

Az információcsere fontosságát emeltem ki az előbb. Magyarok között ennek nyilvánvaló eszköze a magyar nyelv. Idegen nyelvű környezetben is élő, sokszor angolul publikáló közösség esetében azonban a helyzet ennél összetettebb. A nyelvünk előtt álló kihívások jócskán megváltoztak az Akadémia alapítása óta eltelt csaknem két évszázad alatt. Ezért is volt szükség arra, hogy az MTA megújítsa magyar nyelvi stratégiáját. Bizonyára emlékeznek rá, hogy éppen egy évvel ezelőtt az Akadémia Közgyűlése szimbolikus gesztusként ünnepi nyilatkozatot fogadott el „a Magyar Tudományos Akadémia magyar nyelvet szolgáló küldetésének

megerősítéséről”. Ebben egyebek mellett megerősítettük, hogy az angol nyelvnek speciális szerepe van a tudományban. Ugyanakkor felhívtuk rá a figyelmet, hogy „a magyar nyelv ápolása, a magyar tudományos nyelvhasználat előmozdítása, illetve a magyar tudományosság nemzetközi beágyazottságának támogatása nem állíthatók egymással szembe”.

Ismert, hogy már három évvel ezelőtt elindítottuk a magyar nyelv ápolásának, megőrzésének céljával egyik, a Kárpát-medencei magyar helynevekkel kapcsolatos nemzeti kutatási programunkat, melyben természetesen határon túli partnereink, szervezeteink, kutatóink is részt vesznek.

A Széchenyi által emlegetett „biztos kikötő” folyamatos karbantartást igényel. Az előbb említett példák valóban csak a legfontosabbak voltak azok közül a lépések közül, amelyeket az alapító szellemiségéhez híven, szándékait méltó módon képviselve az elmúlt időszakban megtettünk a magyar nyelv ápolásáért. Munkánkat minél több kutató bevonásával szeretnénk folytatni e téren is, de természetesen a tudományszervezés és -finanszírozás, a tudományos programok menedzselése, a tudomány módszertanának megismertetése és a tudományos gondolkodás népszerűsítése terén is. Az MTA köztestülete, benne a külföldi magyar tudósok közösségével akkor tud valóban hatékony, mindenki számára vonzó, eleven kapcsolati háló lenni, ha a többiekétől eltérő igények és érdekek is érvényesülhetnek benne. Ezért a következő időszakban az MTA vezetése arra törekszik, hogy minél több kétoldalú megbeszélés révén gondolja újra kapcsolatait a külföldi magyar kutatói közösségekkel szerte a világban. Arra törekszünk, hogy a szimbolikusnak tekinthető témák mellett a lehető legtöbb konkrét, és gyakorlati szempontból fontos ügyben is megállapodásokat köthessünk.

Munka és ünneplés – 2026 végéig ezek határozzák meg az MTA mindennapjait. A bicentenáriumi ünnepségek keretében rendezzük meg azokat az egy-egy hónapig tartó programsorozatok, amelyekben megmutatjuk a tudomány változatosságát, egyben visszatekintünk az elmúlt 200 év meghatározó személyiségeire és pillanataira, valamint ízelítőt adunk a legizgalmasabb és legértékesebb új tudományos eredményekből. A sort a mai nappal a határon túli magyar szervezetek nyitják. Előadások és konferenciák mellett kiállítások, könyvbemutatók várják a tudomány iránt érdeklődőket.

A magyar tudomány és szellem határokon átívelő örökségének szentelték szervezői azt a kiállítást, amely ma este nyílik meg székházunkban. Az öt részegységből álló tárlat egyszerre emlékezik és állít példát. A kiemelkedő, 1920 előtt a mai határokon túl született magyar akadémikusok arcképcsarnoka a nemzeti és egyetemes tudomány szolgálatába állított életutakra irányítja a figyelmet. Térképek és adatok mutatják be, miként szövi át a Kárpát-medencét a tudomány földrajzi hálózata – a születési helyüktől a tehetségekből tudósokat képző központokig. Külön válogatás idézi meg 26 kiválóság fő műveit, és teszi kézzelfoghatóvá a tudás két évszázados ívét. A kiállítás az elmélyült gondolkodás, az anyanyelv és a nemzeti közösség erejéről szól. Egy közös örökségről, amely jövő formál. Várjuk Önöket a ma esti programon, egyúttal arra biztatom mindannyiukat, hogy a következő másfél évben legyenek minél aktívabb résztvevői a bicentenáriumi programoknak.

Tisztelt Ünneplők!

Tudományt művelni nem könnyű. Vannak tudományterületek, amelyeken a kutatói infrastruktúra eleve határt szab a lehetőségeknek. Máskor a szűkebb környezet nem alkalmas rá, hogy az egyén

megvalósíthassa elképzeléseit. A legnehezebb és legfájóbb azonban az, ha a gondolat ütközik falakba. A magyar történelem sajnos bővelkedik olyan korokban, amikor az alkotó szellemek úgy érezték: nincs maradásuk.

Azok közül, akik elmentek, talán Akadémiánk egykori tagja, Márai Sándor írta a legmegrendítőbb sorokat arról, hogyan búcsúzott Magyarországtól. *Föld, föld* című munkájában idézte fel, hogy 1948-as emigrációja előtt nem sokkal ellátogatott az Akadémiára, és elment Voinovich Géza főtítkárhoz. Mint írta: „a főtítkári szobában olyan volt a légkör, mintha a nagy szélvihar, amely átsüvöltött a világon, nem hatolt volna be ide. Az Arany-hagyaték egy része elpusztult az ostrom alatt, de ebben a szobában, ahol a múlt században Arany János főtítkároskodott, a nagy szellemi erőfeszítés légköre valóságosan érzékelhető volt.” Márai és a főtítkár együtt betűzték a *Toldi szerelme* ceruzával írt kéziratát, s mint a költő fogalmazott: „fél évszázadnál hosszabb időtávból néztek vissza a gondosan rótt, fegyelmezett betűkkel írt szavak. Azt hiszem ez volt az óra, amikor elbúcsúztam a magyar irodalomtól.”

Igen, volt idő, amikor búcsúzni kellett. Volt, amikor vissza sem lehetett jönni. Most sem élünk könnyű napokat, de búcsúzni szerencsére nem kell. Sőt: éppen ezek azok az idők, amikor nem egyszerűen lehetőség, hanem nagyon nagy szükség is van a személyes találkozások mellett a tudománynak köszönhetően rendelkezésünkre álló, a távolságokat áthidaló virtuális fórumokra. Ezeket is felhasználva pedig a beszélgetésekre, a közös gondolkodásra, az együttműködésre és az összefogásra. „Biztos pont. 200 éve” – szól bicentenáriumi mottónk, összhangban a Széchenyi által szorgalmazott „biztos kikötővel”. Két évszázada itt vagyunk, és biztosíthatok mindenkit, hogy itt is leszünk. Mindenki számít, és mindannyiukra számítunk a jövőben is.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!